Concluzii

Lucrarea de faţă a încercat să observe, să înţeleagă şi să prezinte ceea ce am socotit a fi cea mai importantă şi mai consistentă cale de formare şi evoluţie a vechiului aspect literar românesc.

Plecînd de la unele date cultural-istorice concrete, analizînd sub aspect traductologic şi lingvistic diferite texte, şi raţionînd asupra întregului complex de manifestări culturale şi lingvistice din epoca situată între secolele al XVI-lea şi al XVII-lea, am constatat că încercarea de a traduce anumite texte a declanşat, în principal, două mari procese a căror principala natură era de ordin lingvistic. Întrucît actul traducerii, în cadre culturale, organizate, ca preocupare constantă, repetabilă şi centrată asupra unor multiple rezultate, reprezenta un travaliu aflat la începuturile sale, aceste două mari procese decurg din (şi vin să complinească) două tipuri de carenţe.

Cultura română nu deţinea modele care să poată furniza informaţii călăuzitoare celor ce se încumetau să traducă. Procesul traducerii de texte începe ca o activitate firească, neguvernată de norme şi principii traductologice, şi, desigur, nici măcar de simpla experienţă anterioară a traducătorilor. Din acest motiv, traducătorii se vor lăsa în voia mai multor tendinţe care vor acţiona asupra lor. În conformitate concepţiile dominante în zonele culturale în care activează, aceştia se vor centra, în principal, asupra textului străin şi a limbii din care traduc sau asupra cititorului şi a conţinutului de redat. Desigur, nici cei din urmă nu vor putea ignora presiunile surselor, sub forma textului şi a limbii-sursă, dar, în cazul lor, sursele vor deveni modele cu putere doar orientativă, de la care, mai degrabă vor învăţa aproape la modul maieutic, iar nu imitîndu-le ori reproducîndu-le. În felul acesta, fără a apărea o teorie a traducerii, se vor institui nişte practici curente. În zona moldovenească şi muntenească, traducerea va avea în vedere redarea textului sacru în forme apropiate de cele reflectate de modelele slavon şi grecesc, pentru ca textul românesc rezultat să ofere imaginea textului-sursă, în vreme ce, în zona transilvană, traducerea va încerca să aducă la înţelegerea de către receptor a unui conţinut epic şi conceptual.

BDD-B3-13 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:28 UTC)

În al doilea rînd, limba română nu avea încă un aspect literar format, funcţional şi edificat pe fundamentul unor principii de producere, autoreproducere şi evoluţie. Din acest motiv, traducătorii întîmpină felurite dificultăţi, ei neavînd a aduce un text sau formele şi conţinuturile unei limbi, ori un anumit conţinut epic şi conceptual în formele şi conţinuturile unui aspect literar deja existent, format şi funcţional. Oricare dintre cele două concepţii ar fi urmat, ei aveau a construi un aspect literar, în chiar momentul desfăşurării procesului de traducere. Desigur, urmînd prima cale, rezultatul firesc va fi edificarea unui aspect literar românesc pe modelul tiparului slavon sau grecesc, urmînd cealaltă cale, sînt solicitate şi promovate capacităţile şi resursele limbii române.

Prin activitatea de traducere a unor texte (în special, religioase), cultura română îşi iniţializează şi pune în funcţiune capacităţile de a exersa actul de traducere a unor texte, în cadre culturale, precum şi procesele constitutive ale unui aspect literar. Întrucît această activitate nu a fost precedată de existenţa unei teorii sau a unor practici de traducere şi nici de aceea a unui aspect literar, acestea două fiind consecinţe, în principal, ale activităţii de traducere, în mod natural, felul în care ele se amorsează şi capătă formă şi funcţionalitate este determinat de modalităţile în care însuşi actul traducerii este conceput şi concretizat. De aceea se poate spune că activitatea de traducere constituie unul dintre cele mai importante procese care au solicitat limba română în direcţia constituirii unui aspect literar. Desigur, acest aspect nu a apărut exclusiv ca urmare a traducerilor şi, implicit, el nu a apărut pe un loc gol. În mod firesc, limba română îşi crease deja variante diastratice, prin intermediul variantelor sale diatopice. Pe baza, însă, a nevoilor de exprimare variată, nuanţată, relativ specializată, aceste variante diastratice aveau un prea slab exerciţiu întrucît decurgeau din solicitări prea puţin imperioase. Contactul cu limbi avînd un astfel de exerciţiu (greaca, latina şi slavona) a putut aduce cu sine cunoaşterea faptului că limbile au posibilităţi de reconfigurare, de funcţionare şi de exprimare. Contactul – mult mai important – cu limbi vii, ceva mai avansate în acest sens decît romana (limbile slave vii,

BDD-B3-13 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:28 UTC)

maghiara, germana), a putut genera înţelegerea clară a faptului că nu doar marilor limbi le este îngăduit a deţine un aspect literar, că limbi precum româna au capacitatea de a-şi construi un astfel de aspect. Cel puţin iniţial, contactul cu cele dintîi oferea imaginea unui ideal ce nu putea fi decît reprodus întocmai, doar sperînd că receptorul va putea pricepe ceva din acel mod de translare a limbii sacre. Contactul cu celelalte era de natură să procure calea prin care, cu mijloace proprii, limba română să-şi creeze – singură, dar şi inspirîndu-se, cu supleţe şi adaptativ, din ambele tipuri de modele. Înţelegerea acestor lucruri, împreună cu consecinţele ei practice se produce în toate zonele româneşti, dar în măsuri diferite, date de dominanta culturală, doar constrînsă, iar nu orientată de dominanta confesional-cultuală.

BDD-B3-13 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:28 UTC)